

REMISSYTTRANDE Knas Hemma

Datum

2024-03-22

Diarienummer

Dnr S2023/03032

Socialdepartementet

1033 Stockholm

s.remissvar@regeringskansliet.se,

s.sof@regeringskansliet.se

Knas Hemma yttrande avseende: SOU 2023:66 – För barn och unga i samhällsvård

Medlemmarna i Knas Hemma, som består av barn och unga som antingen är placerade just nu eller som tidigare har varit det, har aktivt deltagit och bidragit till förarbetet till denna utredning. Vi har länge sett fram emot denna utredning och välkomnar de föreslagna åtgärderna för att förbättra kvaliteten på omvårdnaden och öka barns och ungas delaktighet. Knas Hemma är positiva till den omfattande och noggranna utredning som har genomförts. I detta uttalande har vi samlat värdefulla insikter och förslag från våra medlemmar, styrelsen och sakkunniga. Dessa förslag speglar den kollektiva kunskapen, de erfarenheter och den expertis som Knas Hemma som ungdomsorganisation besitter. Därför är det extra glädjande att bidra med vår kunskap i en för oss, mycket viktig utredning.

Eftervård

Förslag: Utredningen föreslår att det från 16 års ålder ska ingå i en skälig levnadsnivå att få känslomässigt stöd, samt stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, tandvård och hälso- och sjukvård när samhällsvård avslutats. Stödet ska kunna ges upp till 25 års ålder. Vistelsekommunen ansvarar för att ge stödet.

Knas Hemmas kommentarer;

- Knas Hemma anser att detta är ett viktigt steg mot att säkerställa att unga vuxna som lämnar samhällsvården får det stöd de behöver för att lyckas i vuxenlivet. Internationella exempel, särskilt från Storbritannien, visar på framgångsrika stöd- och utbildningsprogram som har implementerats på nationell nivå. Dessa program hjälper unga vuxna att hitta lämpligt boende och etablera sig självständigt efter att ha lämnat samhällsvården. Dessutom säkerställer de att unga människor har möjlighet att

fortsätta till högre studier och får tidig rådgivning och stöd under denna övergångsprocess.

- Knas Hemma betonar starkt grunden för ett likvärdigt stöd och som ska vara obligatorisk etablerat i varje kommun. Vi anser att det är av yttersta vikt att ingen ung vuxen som lämnar samhällsvården diskrimineras på grund av vilken kommun de bor i. Vi rekommenderar att det säkerställs att stödet är likvärdigt över hela landet. Vi ser fram emot att se denna princip implementeras i praktiken och tror att den kommer att göra en stor skillnad för "care leavers" övergång till vuxenlivet och framåt i livet.
- Vidare föreslås begreppet, efterstöd i stället för eftervård. Vi anser att nuvarande begreppet, "*eftervård*", upplevs som en direkt association till vårdinstanser, vilket inte alla tidigare samhällsplacerade har behov av. Ett mer neutralt begrepp bör införas.
- En livsplan för en ung vuxen i samhällsvård ska utvecklas genom en tydlig och strukturerad vägledning som sträcker sig från 15 års ålder till och med 25 år. Denna plan ska inkludera kontinuerlig utbildning och stöd, vilket hjälper ungdomen att utveckla nödvändiga livskunskaper för att kunna navigera i vuxenlivet. Livsplanen ska utformas för att säkerställa en smidig övergång från samhällsvården till ett självständigt vuxenliv, och för att ge ungdomen en känsla av säkerhet och trygghet. Vi på Knas Hemma uppmanar starkt att kommuner får resurser för att utveckla en specifik funktion som ansvarar för att följa upp och stämma av livsplanen i samråd med de enskilda ungdomarna. Det är viktigt att tillräckliga resurser finns tillgängliga för att utveckla och följa arbetet med en livsplan. Livsplanen ska utgöra stöd och vägledning, utbildning och tydliga planer när ungdomar övergår till vuxenlivet för att undvika att hamna i isolering eller ytterligare brist på nära relationer. Varje enskild ungdom ska erbjudas individuellt stöd och vägledning som krävs för att lyckas i övergången till vuxenlivet.
- Vi på Knas Hemma vill starkt betona vikten av att ungdomar får tillgång till sina journaler efter placering, och detta ska ske utan kostnad. Att ha tillgång till sin egen historia är en grundläggande mänsklig rättighet och en viktig del i ungdomens identitetsskapande. Det ger ungdomar en förståelse för sin bakgrund och hjälper dem att forma sin egen framtid. Knas Hemma anser starkt att tillgång till egna journaler efter placering bör vara en standardpraxis. Detta bör ske automatiskt, utan att den placerade ungdomen själv behöver begära det.

Särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare

Utredningens förslag: Särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare för kontakt, delaktighet och information om rättigheter.

Enligt utredningen ska en placering inte vara mer ingripande än nödvändigt, att barnets/den unges behov av närhet och kontinuitet ska beaktas samt att barnets/den unges inställning till vården och var den ska utföras ska beaktas.

Knas Hemmas kommentarer;

- Knas Hemma delar utredningens bedömning. Dock är det av yttersta vikt att klargöra hur detta ska göras, vems ansvaret är att säkerställa att dessa faktorer vägs in i processen.
- Utredningens förslag att utse en särskild barn- och ungdomshandläggare för kontakt, delaktighet och information om rättigheter är något vi stödjer. Ungdomar vill ha inflytande över beslut som rör deras liv, framtid och möjligheter. Att känna sig delaktig och bli lyssnad på ger en upplevelse av att ha kontroll över sin egen situation vilket ökar känslan av sammanhang och trygghet.
- Knas Hemmas medlemmar har många erfarenheter av att beslut om placering fattats plötsligt, utan förberedelse och utan att deras inställning efterfrågats. Att organisationer ska kunna söka statsbidrag som barnombud är ett sätt att stärka civilsamhällets roll som barnombud. Därav minskar riskerna att barns och ungas rättigheter inte efterföljs och stärker utredningens förslag om särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare.

Vårdkedjan - Innehållet i vården

Förslag: Utredningen föreslår att skyldigheten att ge god vård bland annat innefattar;

-att vården utförs med *omtanke* under gynnsamma uppväxtförhållanden

-att ge barnet eller den unge råd, stöd och hjälp utöver det som ges genom placeringen

Knas Hemmas kommentarer;

- Knas Hemmas medlemmar har genom åren understrukt vikten av att ha ett *stödande nätverk* - ett pålitligt och stödande nätverk av vuxna, inklusive boendepersonal, lärare, mentorer eller till exempel barnsekreterare. För dem ökar känslan av sammanhang och trygghet om de har vuxna som bryr sig om dem, frågar hur de mår och är genuint intresserade av hur de har det. Att även vänner får ingå i detta nätverk är viktigt, till exempel som medföljande på möten om ungdomen vill det.
- Många av Knas Hemmas medlemmar upplever ofta svårigheter på grund av bristen på nära relationer. Medlemmarna i Knas Hemma anser att det är viktigt att myndigheterna blir mer medvetna om och förstår detta problem. Genom att öka denna medvetenhet och förståelse kan myndigheterna anta en mer inkluderande och stödande attityd mot dessa ungdomar. Detta kan också bidra till att minska det stigma som många placerade ungdomar upplever.
- Knas Hemma menar att det måste skapas långsiktiga insatser för att ta itu med bristen på goda och nära relationer genom att involvera olika aktörer. Vi anser att skolan, föräldrar, samhället och vi själva alla behöver vara delaktiga för att skapa förbättringar. Det är viktigt att fokusera mer på socialt stöd för att främja sociala relationer och skapa stödstrukturer för ungdomar som saknar nära relationer.

- Knas Hemma lyfter även vikten av utbildning om relationer och en generell ökning vad gäller livskunskap med fokus på; verktyg kring relationer, sociala färdigheter samt hur samhället fungerar. Genom att lära sig mer om att kommunicera, hantera konflikter och bygga förtroende kan barn och unga utveckla verktyg för att skapa nya relationer och behålla nära relationer. Våra medlemmar menar att det är viktigt att arbeta förebyggande och långsiktigt kring relationer och sociala färdigheter.

Familjehemsvården

Förslag: Utredningen presenterar ett antal förslag rörande vården i familjehem, exempelvis krav på tillstånd, regler kring uppföljning och tillsyn samt stöd och utbildning till familjehemmen.

Knas Hemmas kommentar;

- Knas Hemma välkomnar utredningens förslag om att förbättra kvaliteten på vård i familjehem. Våra medlemmar uttrycker ett behov av en enklare process för att rapportera eventuella missförhållanden. Dessutom föreslår de att socialtjänsten ska ha rätt att utföra oanmälda besök i familjehemmen. Detta förslag kommer från medlemmarnas erfarenheter där de har märkt att förhållandena i familjehemmet ofta förbättras temporärt inför planerade besök från socialtjänsten. Detta ger inte en korrekt bild av hur familjehemmet fungerar i vardagen och möjligheten att missförhållanden påträffas minskas genom att besöken är inplanerade.

Utbildning

Förslag: Utredningen föreslår att skyldigheten att ge god vård bland annat innefattar; -att barn och unga får utbildning och stöd till utbildning. I förslagen ingår bestämmelser kring en särskild kunskapsbedömning i samband med att samhällsvård inleds och vid byte av skolenhet. Bedömningen ska visa om det finns behov av att skyndsamt planera extra anpassningar eller av att genomföra utredning av särskilt stöd.

Knas Hemmas kommentarer;

- Detta är av yttersta vikt för Knas Hemmas medlemmar och vi stödjer förslagen om att skyndsamt bedöma behoven kring undervisning och eventuellt stöd.
- Viktigt att påtala i sammanhanget är också behovet av att klargöra var ansvaret för att *dokumentera* behoven och utvecklingen för den enskilde eleven ligger. Våra medlemmar har otaliga erfarenheter av många skolbyten och i och med det en stor svårighet att inhämta dokumentation om vad som gjorts på de olika skolorna. Det gäller dels vad skolan gjort i form av bedömning/anpassning, dels *dokumentation av elevens uppgifter/utveckling och eventuella betyg*. Det är i nuläget ofta ett både svårt och tidskrävande "detektivarbete" vilket tyder på att det finns behov av att reglera detta. Ett samlat dokument som följer barnet genom åren vore önskvärt, även nationella rutiner för hur det ska införas och vem som ska ansvara för detta.

- Ovanstående hänger ihop med att få äga rätten till sin livshistoria och att skapa sammanhang genom kontinuitet, något våra medlemmar understryker vikten av. Att förstå sin historia och bakgrund är också en viktig del i att skapa trygghet och är en del av identitetsskapandet i ett barns/ungdoms liv.
- Vidare betonar Knas Hemma journalhanteringen för en tidigare placerade person. Att begära ut sina journalkopior är en viktig del av processen att förstå sin egen livshistoria och bakgrund. Det är beklagligt att många av Knas Hemmas medlemmar måste betala för att få tillgång till sina egna journaler efter en placering. Kostnaden för att beställa dessa kopior kan vara orimligt hög för en ung vuxen. Ett samordnat system för kostnadsfri journalrekvirering skulle kunna vara ett effektivt sätt att underlätta i denna process. Detta skulle ge dem rätten till sin egen historia utan att behöva bära en ekonomisk börda.

Hälsa- och sjukvård samt tandvård

Förslag: Utredningen föreslår att skyldigheten att ge god vård bl.a. innefattar; -att barn och unga får den hälso- och sjukvård samt tandvård som de behöver (även hälsobesök inom elevhälsan). I förslagen ingår bestämmelser kring obligatorisk hälsoundersökning vid placering och även kring ansvarsfördelningen kring genomförandet och kostnadsansvaret av vården.

Knas Hemmas kommentarer;

- Knas Hemma välkomnar och stödjer förslagen. Vi vill även här tillägga vikten av att *ansvaret för, och dokumentationen kring, hälso- och sjukvård samt tandvård samordnas och regleras*. Det handlar dels om svårigheter att i efterhand få fram information om vilka undersökningar/utredningar/behandlingar som gjorts/inte gjorts på olika vårdenheter, dels om att ungdomar kan ha väntat länge på en behandling och sedan fått stå i kö på nytt i samband med en flytt. Kontinuiteten är här av yttersta vikt. Det är ofta långa köer till framför allt psykologisk behandling, vilket drabbar våra medlemmar i hög utsträckning.
- Det finns ett behov av en samordning kring hälso- och sjukvård samt tandvård, exempelvis ett samlat dokument som följer barnet oavsett byte av region eller vistelseort. Detta gäller även för barn- och elevhälsovården. Knas Hemmas medlemmar har erfarenheter av exempelvis missade vaccinationer och syn/hörselkontroller, och av svårigheter kring att eftersöka dokumentation/information om sådant. Det här skulle undvikas om rutiner för detta klargörs och implementeras.
- Frågan om en kostnadsfri och samordnad journalrekvirering är även inom det här området av yttersta vikt.

Allmänt kring begrepp i utredningen och lagar

Förslag: Utredningen föreslår att termen samhällsvård införs i lag. Begreppet utgår från det särskilda samhällsansvar som följer av ett beslut om heldygnsvård av barn och unga.

Knas Hemmas kommentarer;

- Knas Hemmas anser att begreppet, samhällsvård upplevs kopplat till "vård" och att det skulle vara något fel på dem. Alla placerade behöver inte just vård utan snarare omsorg, kärlek, trygghet och goda relationer. Vi önskar därmed att se över alternativa termer som tex: *samhällsstöd* eller *omsorgsstöd*.
- Ytterligare vikt lägger vi angående positiva beskrivningar och representation av målgruppen som är i eller har varit i samhällsplaceringar. Genom att lyfta fram positiva berättelser och framgångshistorier om samhällsplacerade barn och ungdomar kan samhället få en mer nyanserad bild av barn och unga som bär på denna erfarenhet. Det är viktigt att ge dem en egen röst och synliggöra deras liv och framsteg för att motverka stereotyper. Därför anser Knas Hemmas medlemmar att begrepp som berör dem bör tillfrågas målgruppen för att minska ytterligare stigmatisering.
- I utredningen refereras ofta till begreppet "fostran". Knas Hemma anser att detta begrepp känns föråldrat och dess definition är oklar. Knas Hemma föreslår att det bör ersättas med begreppet "kärlek". Medlemmarna i Knas Hemma anser att, "kärlek" är ett mer inkluderande begrepp som signalerar tillgivenhet, trygghet och gemenskap - känslor som alla barn och ungdomar bör få uppleva under sin uppväxt. Knas Hemma har länge förespråkat denna förändring och hänvisar till Norges regering som redan har infört begreppet "kärlek" i lagstiftningen.